

Kuulovammaisen opiskelijan opetuksen suunnittelu ja opettaminen ammatilli- sessa oppilaitoksessa

Teuvo Toppinen

Kehittämishankeraportti

Maaliskuu

2010

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Toppinen Teuvo	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 40	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Kuulovammaisen opiskelijan opetuksen suunnittelu ja opettaminen ammatillisessa oppilaitoksessa		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu		
Työn ohjaaja(t) Pirinen Ritva		
Toimeksiantaja(t) Ylä-Savon Ammattiopisto		
Tiivistelmä Kehittämishankkeen tarkoitus oli kehittää kuulovammaisen opiskelijan opetusta. Työ toteutettiin ammatillisessa oppilaitoksessa, jossa kuulovammaiselle opiskelijalle järjestetään opetusta viittomakielisen tulkin avulla. Kehittämishankkeessa kerättiin tietoa kuulovammaisen opiskelijan oppimisvaikeuksista ja opettamisesta ammatillisessa oppilaitoksessa. Tätä tietoa voivat opettajat käyttää hyväkseen, kun suunnittelevat kuulovammaisen opiskelijan opettamista ja ohjaamista normaalissa luokassa kuulevien opiskelijoiden joukossa. Oikealla tavalla rakennettu oppimisympäristö ja sopivat opetus- ja ohjausmenetelmät edistävät kuulovammaisen opiskelijan oppimista. Opetuksen tavoitteena oli saada varmuus laaditun järjestelyn toimivuudesta opetustilanteissa.		
Avainsanat (asiasanat) kuulovammainen oppilas, kielellinen ymmärtämys, vuorovaikutus, opetuksen suunnittelu, ohjaus, opetusjärjestelyt		
Muut tiedot		

Author(s) Toppinen Teuvo	Type of Publication Development Project Report			
	Pages 40	Language Finnish		
	Confidential Until _____			
Title Drafting and realising the education of a hearing-impaired student at a vocational school				
Degree Programme Vocational Teacher Education College				
Tutor(s) Pirinen Ritva				
Assigned by Ylä-Savo Vocational College.				
Abstract The purpose of the project was to improve the education of a hearing-impaired student. It was carried out at a vocational school, where a deaf student was educated with aid of a sign language interpreter. The project gathered information about the learning difficulties and teaching of a hearing-impaired student at a vocational school. This information can be utilised by teachers directing a hearing-impaired student in a normal class among hearing students. A correctly devised learning environment and appropriate teaching and directing methods will support the learning process of a hearing-impaired student. The intention was to ensure the functionality of the arrangement in a classroom.				
Keywords hearing-impaired student, linguistic understanding, interaction, drafting of tuition, guidance teaching arrangements				
Miscellaneous				

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	4
2. KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITE	5
3. KUULOVAMMAISEN OPISKELIJAN OPETUKSEN SUUNNITTELU JA TYÖTAVAT KOULUSSA	6
3.1 HOJKS -henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma	6
3.2 Taustatiedot opiskelijasta	6
3.3 Pedagoginen suunnittelu, lähtökohtana opiskelijan oppimisvaikeudet	9
3.4 Erityisopiskelijan opetuksen suunnittelu.....	11
3.5 Opiskelijan ohjaus opintojen jälkeen	15
4. KUULOVIKA JA KIELELLISET VAIKEUDET.....	17
4.1 Kuulovamma ja oppimisvaikeudet.....	17
4.2 Kuulovammaisen opetus - ja ohjaustyön reunaehdot.....	21
5. OPETUSJÄRJESTELYT.....	22
5.1 Ryhmässä toimiminen.....	22
5.2 Fyysiset järjestelyt luokassa.....	24
6. OPETTAJAN TYÖ JA TOIMINTATAVAT.....	27
6.1 Valmistelut ennen oppitunteja..	27
6.2 Vaadittavat opetus - ja ohjausjärjestelyt opetustilanteessa.....	28
6.3 Opetuksen tukena viittomakielinen tulkki.....	29
6.4 Erityisopetuksen vaativuus ja sen järjestely.....	31
7. KUULOVAMMAISEN OPISKELIJAN ARVIOINTI	33
7.1 Numeraalisen opetuksen arvosanan perusteet.....	33
7.2 Näyttöjen vastaanotto ja arviointiperusteet	35
8. POHDINTA.....	37
9. LÄHTEET.....	39

1. JOHDANTO

Suomessa on noin 5 000 viittomakieltä ensikielenään käyttävää kuuroa, joille suomen kieli on yleensä heikompi toinen kieli. Ruotsinkielisten perheiden kuuroja Suomessa on 100-200 henkilöä. Lääketieteellisesti kuulovammaiset jaetaan huonokuuloisten, kuurojen ja kuuroutuneiden ryhmään. Kuurojen ensikielenä eli käyttäjänsä parhaiten hallitsemana kielenä on usein viittomakieli. Suurin osa kuuroista on ns. syntymäkuuroja, eivätkä he siksi ole oppineet puhuttuja kieliä luonnollisella tavalla. Suomalainen viittomakieli on suomalaisten kuurojen äidinkieli. Suomenruotsalaiset viittovat suomenruotsilla, joka eroaa sekä suomen- että ruotsinkielestä. Toisena kielenä kuuroilla on tavallisesti joko suomi tai ruotsi. (STM 2001, Kuulovammaiset. Viitattu 10.4.2009)

Kuulovammaisen opiskelijan opintie alkaa jo ala-asteelta, jossa opiskelijalle aletaan hahmottaa asiantuntijoiden sekä vanhempien opastuksella mahdollisuus ammatinvalinta koulutukseen ja koulun jälkeiseen työpaikkaan työelämässä. Suomessa on lähes jokaisella paikkakunnalla mahdollisuus käydä koulua haluamaansa ammattiin. Lisäksi ovat erikseen kuurojen ammattikoulut Turussa ja Pieksänmäellä. Näissä kouluissa on pääasiassa ammatinvalintaopintoihin liittyen kuulovammaisia opiskelijoita.

Koulutuksen jatkuvuus on selvitettävä hyvissä ajoin ennen varsinaisen ammatillisen koulun alkua. Jatkokoulutukseen liittyen opiskelijan omien henkilökohtaisten oppimisasioiden kokoaminen yksiin kansiin helpottaa opiskelijan sekä tulevan opettajan-kin työtä. Koulunkäynnin alkamiseen liittyy monia selvitettäviä asioita. Niistä tärkeimpiä ovat opiskelijalle järjestettävät: oppimisympäristön järjestely sekä muut koulutukseen liittyvät asiat, kuten opiskelijan opetuksen sekä opetustoimen erilaiset ohjaustoiminnot.

Opetusjärjestelyjen kautta opiskelijalla on mahdollisuus saavuttaa ammattipätevyys haluamaansa ammattiin. Jatkomahdollisuus koulutus työelämän aikana erityisopinnoissa ovat paljolti riippuvaisia aikaisemman ammatinvalinnan linjauksesta sekä yhteiskunnan tuomista haasteista.

2. KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITE

Tämän työn tavoitteena oli selvittää kuulovammaisen opiskelijan ammatilliseen koulutukseen liittyen opetustyön järjestelyjä Ylä-Savon Ammatillisessa oppilaitoksessa. Kehittämishankkeen toimeksiantajana oli Ylä-Savon Ammattiopisto. Oppilaitoksessa opiskelee erilaisilla opetuslinjoilla yhteensä 1150 oppilasta vuosittain. Kaikista opiskelijoista 21.9.2009 saakka oli vammaisten valmentavassa opetuksessa 31.

Ammatillinen koulutus tähtää ammatillisen tutkinnon suorittamiseen kolmen vuoden opintojen jälkeen. Tämän jälkeen opiskelijalla on käytännönläheinen ammatti ja hän voi hakea ammattialansa töitä. Ammatillisen tutkinnon suoritettuaan opiskelija voi myös hakea jatko-opintoihin. Kuulovammaisen oppilaan saapuminen oppilaaksi ammatilliseen koulutukseen aiheuttaa oppilaitoksessa erityisiä järjestelyitä. Opetustyössä joudutaan tarkastelemaan opetuksen sopivuutta, toimivuutta ja soveltuvuutta opetustilanteisiin.

Kuulovammaisen oppilaan henkilökohtaisen opetuksen pohjaksi laadittu HOJKS (henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma) ohjaa opettajaa suunnittelemaan opetusta opiskelijan opintosuunnan mukaisiin ratkaisuihin. Koulutus järjestelyillä varmistetaan opiskelijan mahdollisuus osallistua opiskeluun täysipainoisesti.

Opiskelijaympäristö voi olla myös kuuleville opiskelijoille järjestetty kouluyhteisö. Kuuro opiskelija on opiskelupaikan saatuaan opiskelemassa vieraassa kouluympäristössä. Kavereiden kanssa keskusteleminen ei luonnistu, jos koulussa ei ymmärretä viittomakielistä viestintää. Monipuolisen viestinnän ja kommunikoinnin turvaamiseksi kouluyhteisön tulisi järjestää tämä mahdollisuus.

Kaikkien opetusjärjestelyjen varmentamiseksi, yhteistyö vanhempien, opiskelijan ja kouluyhteisön välillä on toimittava sujuvasti. Ammatilliselle oppilaitokselle opetustyön järjestäminen on suuri tavoite monien muiden opetusjärjestelyjen yhteydessä.

3. KUULOVAMMAISEN OPISKELIJAN OPETUKSEN SUUNNITTELU JA TYÖTAVAT KOULUSSA

3.1 HOJKS -henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Oppilaitokseen saapuvan opiskelijan opiskelutietojen tarkentamiseksi on opiskelijalle laadittu HOJKS. Ammatillisessa oppilaitoksessa HOJKS:n avulla toteutetaan opiskelijan opetettavuus ammatti - ja yleisaineissa sekä työssä oppimisessa.

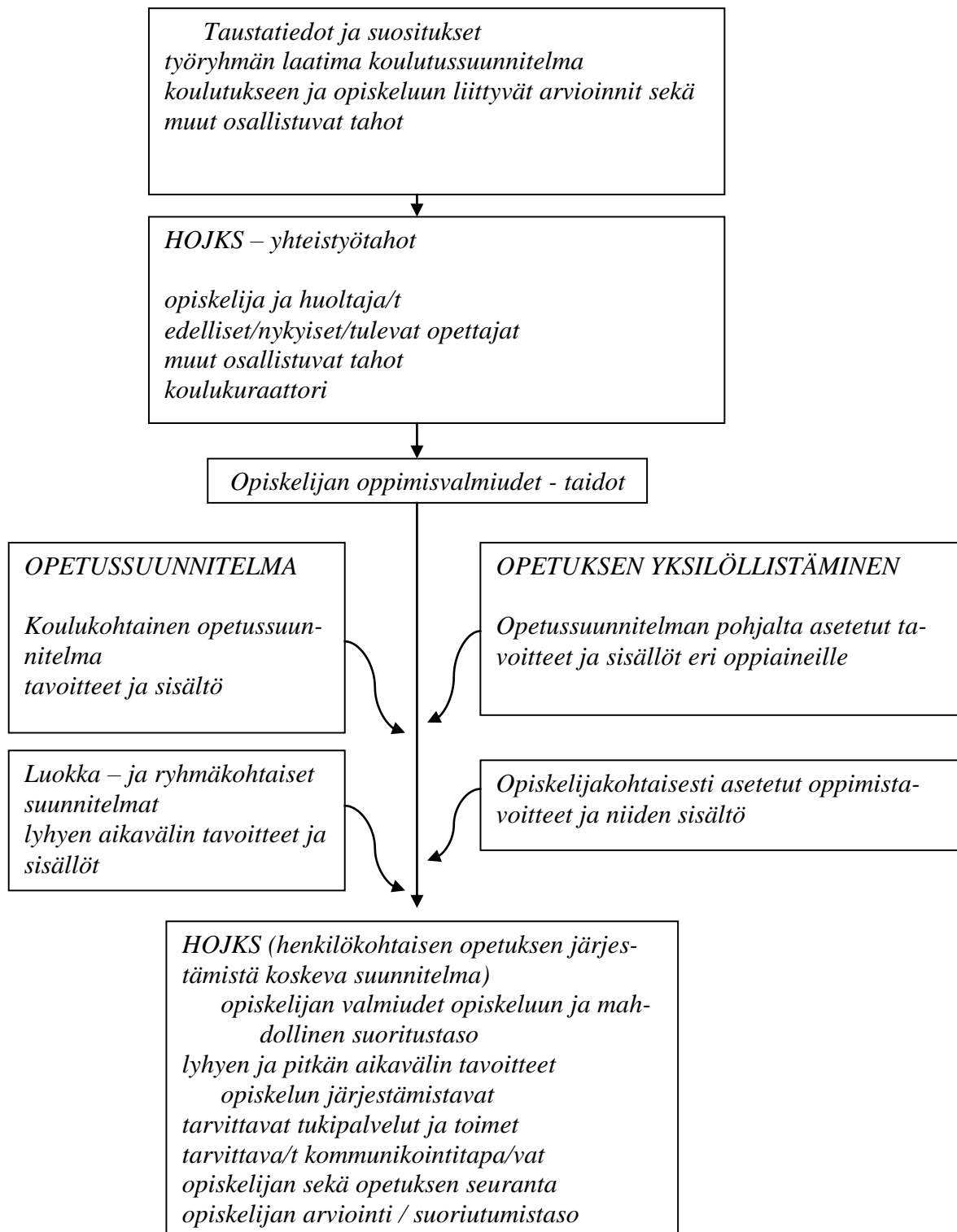
3.2 Taustatiedot opiskelijasta

HOKJS:n rakentamisen pohjaksi tarvitaan opiskelijasta mahdollisimman tarkat tiedot ja ne merkataan ylös koulun tietoihin. Opiskelijan perustietoihin sisältyy seuraavaa: henkilökohtaiset tiedot sekä muut ominaisuudet ja erityispiirteet opiskelijasta. Oppimiseen liittyvät erityispiirteet, kuten esim. kielellinen vuorovaikutus ja kielellinen taito tai sen puutteellisuus.

Opetusjärjestelyihin sisältyy seuraavaa: opetuksen järjestely ja opetusryhmän koko sekä opetukseen liittyvät avustajat, opiskelijan paikka opetuksessa sekä opetusta rajoittavat seikat. Tärkeää on tietää opiskelijan kasvatus tausta ja sen vaikutteet sekä nuoruudessa tehdyt tutkimukset ja lausunnot. Mitä merkataan opiskelijan henkilökohtaisiin tavoitteisiin taustatietojen perusteella.

Opiskeluaikana on järjestettävä yhteispalaverit sekä seuranta oppilaan opiskelusta. Tarvittaessa opetustavan ja aineiden muutoksista opiskeluaikana on sovittava yhteisissä palavereissa.

Kuvio 1 ja 2 viittaavat opiskelijalle laadittavaan HOJKS:iin ennen varsinaisten opintojen alkua. Opiskelijan opetustyö kirjataan suunnitelmien sekä linjaukset mukaisesti. Ammatilliseen koulutukseen liittyvä opetusaineisto merkataan hyväksytyksi.

KUVIO 1. HOJKS:n tarvittavat tiedot opiskelijasta ja hänen opiskelusuunnitelmastaan. (Mukaillen Ikonen 2000, 203.)

Opiskelijan HOJKS:n vaikuttavat yhteistyötahot, laajuus opetussuunnitelmasta sekä tarvittavat ainekohtaiset tekijät opiskelijan tavoitteista ammatillisessa koulutuksessa.

PERUSTIEDOT OPISKELIJASTA

Nimi ja syntymäaika
Huoltaja/t
Henkilökohtaiset taustatiedot
Taustatiedot hoidoista, kuntoutuksesta
Aikaisemmat opinnot (todistukset, lausunnot, kestot)
Sairaudet ja puutteet (esim. kielen kehityksen erityispuute!)

OPISKELIJAN OMINAISUUDET JA ERISTYISPIIRTEET

Aistien toiminta (näkö ja muut aistit), liikuntakyky
Fyysiset ominaisuudet ja motoriikka/motoriset puutteet
Oppimisvalmiudet/vahvuudet
Kommunikaatiomuodot - ja taidot, avustajan tarve
Viittomakielellinen taso ja ymmärtämys
Oppimistyyli/t, viestillinen havaitsevaisuus
Oppimisjärjestelyt

Vuorovaikutus perheessä
Vuorovaikutus ikätovereiden ja muiden oppilaiden kanssa
Vuorovaikutus opettajan ja muiden aikuisten kanssa
Vuorovaikutus kehitys / kehityksen puutteet

TAIDOT ERI OPPIAINEISSA

Kielet
viittomakieli
suomenkieli
muut kielet
Matematiikka
Taito – ja taideaineet
liikunta
käsityö
kuvaamataito
Muut ammatilliset aineet

OPPIMISEN TAVOITTEET JA TOTEUTTAMINEN

OPETUKSEN SEURANTASUUNNITELMA

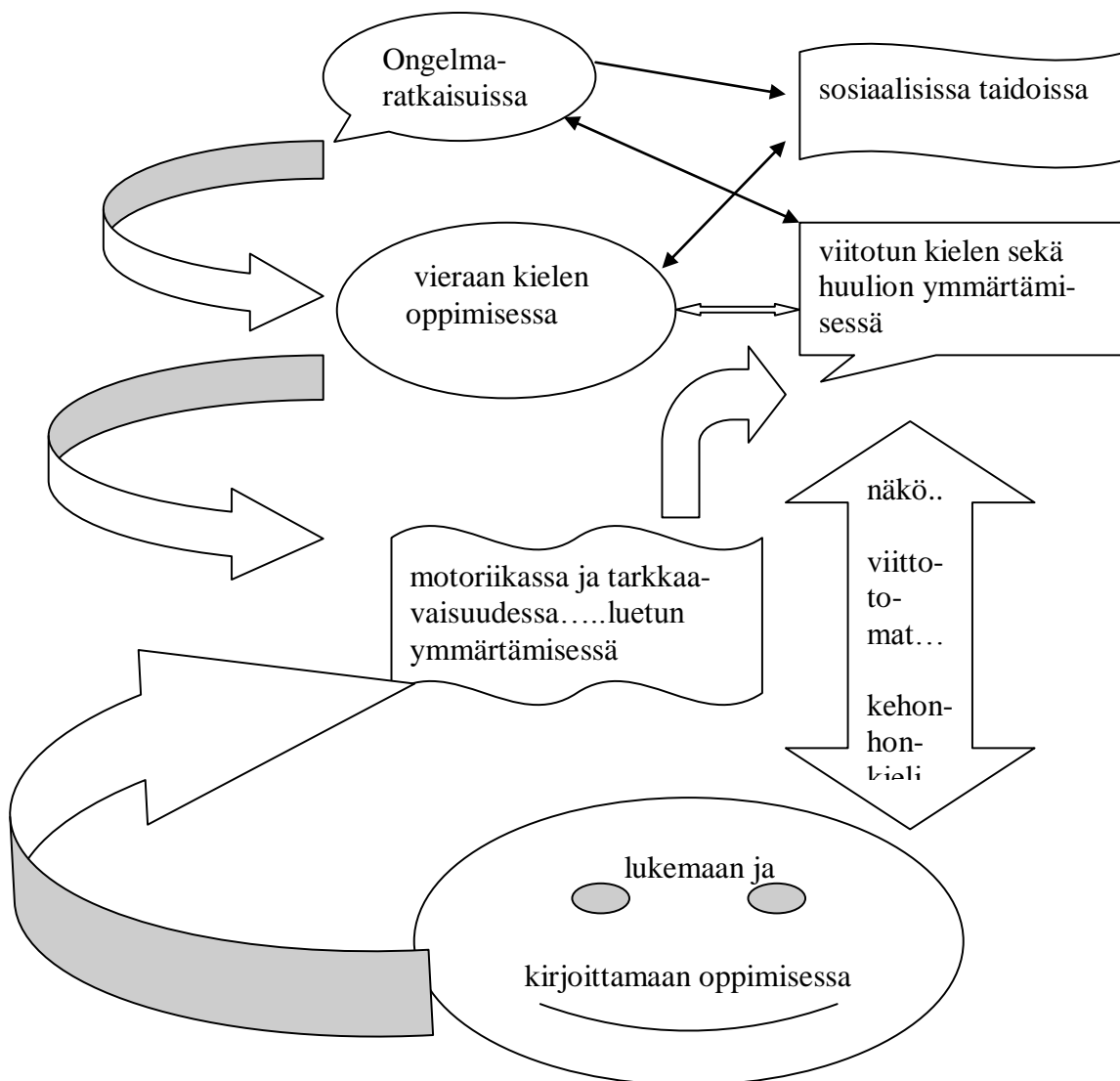
TIEDOT MUKANA OLEVISTA / JAKELU

KUVIO 2. Opiskelijasta kirjattavat perustiedot. (Mukaiillen Ikonen 2000, 232.)

3.3 Pedagoginen suunnittelu, lähtökohtana opiskelijan oppimisvaikeudet

Opetuksen suunnittelussa selvitetään opiskelijan kielen ja vuorovaikutuksen menetelmät opetuksen perustaksi sekä opetustavan selventämiseksi. Oppiaineiden osalta selvitetään erilaisten mahdollisten oppimisvaikeuksien vaikutus opetustyöhön. Ennen koulun alkamista tarkistetaan opiskelijan oman viittomakielen toimivuus.

Kouluikäisellä kuulovammaisella opiskelijalla voi ilmetä monenlaisia oppimisvaikeuksia. Yleisimpiä niistä lienevät seuraavan Kuvion 3 mukaan esitettävissä eri tekijöinä.

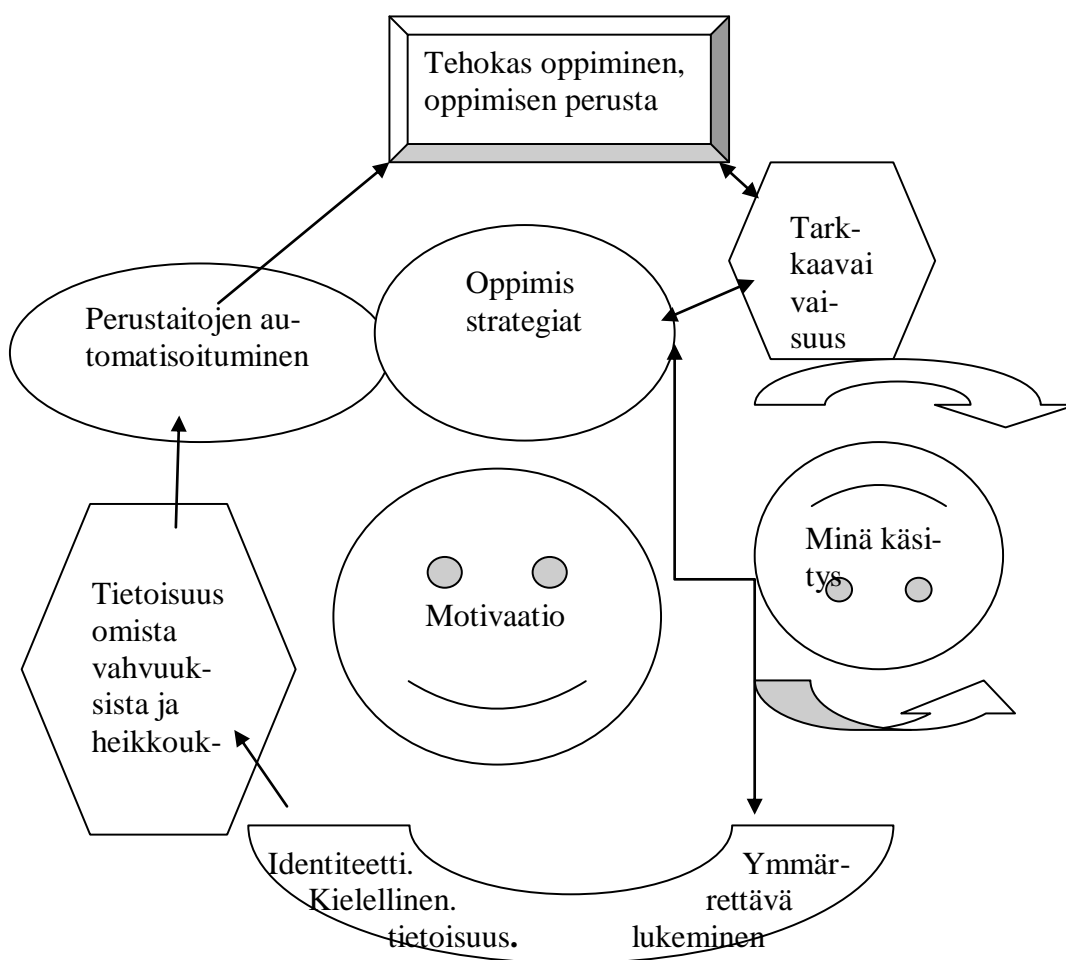
KUVIO 3. Kuulovammaisen opiskelijan oppimisvaikeudet. Kuvio on kirjoittajan laatima.

Oppimista voidaan kuvailla ajatuksen suhde sanaan ja viittomaan. Sana on elävä prosessi, jossa syntyy ajatus sanasta viittoman välityksellä. Kieli siis välittää tietoa ja synnyttää uutta ajatusta ajatuksen kulusta. Kielellisen viestinnän merkitys korostuu opiskelijan taitona käyttää viittomakieltä äidinkielenään.

Lisäksi aineiden oppimisessa on omat vaikeutensa viittomakielellä esitetyn asian ymmärtämisessä

- sanaston ja lauserakenteiden hallinnan ymmärtämisessä
- viittomakielen merkityssisällön havainnollistaminen
- puheliikkeiden ja kehonkielen ohjailuvaikeus
- äännejärjestelmän ohjelmoinnin vaikeus (muut sivulliset kovat äänet)

Kuviossa 4 havainnollistetaan oppimisen kulkua viitotussa ympäristössä.

KUVIO 4. Kuulovammaisen opiskelijan oppimisen tie. Kuvio on kirjoittajan laatima.

Oleellisena kielellisen prosessoinnin häiriötekijöinä ammatillisessa opetuksessa ovat sanaston hallinnan sekä kielen käytön ja sen merkityssisällön vaikeudet. Lisäksi opiskelijan oppimiseen vaikuttaa heikosti kehittynyt ja huonosti jäsentynyt sanavarasto. Opetetun asian tiedostamattomuudesta opiskelijan on ilmoitettava opettajalle.

3.4 Erityisopiskelijan opetuksen suunnittelu

Erityisopiskelijan opetuksen suunnittelun perustana on opiskelijalle tehty HOJKS. Tämän perusteella suunnitellaan jokaiselle opiskelijalle oma yksilöity opiskelusuunnitelma. Oppimisen sekä opetuksen tavoitteet, järjestelyt kaikilta osin pyritään tekemään toimiviksi. Opetusjärjestelyt ovat toinen asiakokonaisuus, johon liittyy keskeisenä opetuksen ympäristölliset järjestelyt.

Opiskelua suunniteltaessa pohditaan, miten opiskelija suorittaa eri oppiaineet. Läsna on aina opettaja sekä oppilas. Lisäksi paikalla on koulukuraattori sekä oppilaan vanhemmat. Opintojen alkamisen edellytyksenä ovat osapuolten allekirjoituksilla vahvistetut hyväksynnät opinnoista. Opiskelijalle laadittu ja vahvistettu erityisopetuksen opetussuunnitelman tarkentuu oppiainekohtaisesti. Opiskeluaikana opiskelijaa kuullaan opintojen edistymisestä. Suunnitelma tarkistetaan vähintään kaksi kertaa vuodessa pidettävissä yhteisissä palavereissa. Samalla tarvittaessa luodaan erilaisia toimintamalleja.

Seuraava toimintamalli luo pohjaa HOJKS - keskusteluihin asioita käsiteltäessä. HOJKS asioiden käsittely järjestys. (Ahonen & Siiskonen 2000, 219-221.)

1. Orientaatio ja suunnittelu,

HOJKS-työryhmä perehtyy HOJKS:in laatimiseen ja sen käyttöön

Opetushenkilöstö selvittää lainsäädännöstä ja opetussuunnitelmien perusteista selventäviä asioita, jotka koskevat opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia. Lisäksi käsitellään opetuksen tavoitteet kasvatus – ja opetusvastuussa oleville henkilöille. Tähän kuuluu koulun muu henkilöstö, huoltajat ja tukipalveluista ja toiminnoista vastaavat henkilöt. Koulun rehtorin vastuulla on se, että oppilaiden HOJKS:t ovat ajan tasalla. Rehtori tarkistaa myös sen, että HOJKS:t ovat asianmukaisesti laaditut.

2. Opiskelijan ohjaus asiantuntijan luokse

Alkuneuvotteluissa tarkistetaan asiantuntijoiden tarpeellisuus. HOJKS keskustelijat neuvottelevat heidän lausuntojensa tarpeellisuudesta. Tarvittaessa opiskelijat ohjataan asiantuntijan (koulupsykologin, erilaisten terapeuttien, kuraattorien jne..) luokse.

3. HOJKS:n alustava arviointi

Alussa työryhmä arvioi vanhempien kanssa opiskelijan käyttäytymistä, opintomenestystä ja oppimiskykyä. Alustavasti arvioidaan myös opintolinjaa. Alustavaan arviointiin sisältyy myös luokkasijoitukset, oppimisympäristöt sekä niiden vaikutukset oppimiseen. Arviointien taustalla on aikaisemmat lausunnot sekä tehtyjen testien ja havainnoinnin tulokset opiskelijasta.

4. HOJKS:n perustan luominen oppiainekohtaisesti

Työryhmä laatii opettajien opastuksella ja linjakohtaisesti vaaditut oppiaineet ja niiden sisällöt. HOJKS luonnokseen sisältyy opiskelijan nykytilanteen arvio, lyhyen ja pitkän aikavälin tavoitteet sekä niihin liittyvät tukipalvelut. Laaditaan arvioinnin perusteet ja arvioinnin kriteerit määräytyistä aineista ja oppimisseuranta oppimisperiodeille. Seurannassa huomioidaan myös opiskelijan mahdolliset työssä oppimisjaksot. Tärkeätä on merkitä opiskelijan resurssien käyttö ja riittävyys asetettuun opetustasoon.

5. Henkilökohtaisten ohjelmien laatiminen

HOJKSi:a laadittaessa tulee opiskelijan opetuksesta vastaavien tehdä seuraavaa:

Valita opetusmenetelmät ja opetusmateriaali

Määritellä ajankohta oppilaiden suoritusten ja HOJKS:n arviointiin

Muotoilla HOJKS:n lyhyen ajan ja pitkän aikavälin tavoite

Laatia seurantamenetelmä opiskelijan edistymisen seurannaksi

Suunnitella toiminnot opiskelijan opetustavoitteiden mukaisiksi

Muokata työjärjestys sopivaksi ja toiminnalliseksi

Jakaa vastuu HOJKS:n toteuttajien kesken

Varmistaa tukipalvelujen saatavuus ja varmistaa ne.

6. Opiskelijalle valittava opetusmateriaali ja opetustyön tavoite

Opetusmateriaalin tulee olla sopivaa opiskelijalle

Opiskelijan opetus tulee tarkistaa lyhyen aikavälin perusteella

Eri oppiaineiden hyväksymiskriteerit tulee määritellä selvästi

Opettajalla tulee olla tietoa yksilöllistämisen mahdollistavasta erityisopetus menetelmistä.

HOJKS:n kirjataan myös erilaisten opetusmenetelmien käytöstä

- a. yhteistoiminnallisesta ja kokemuksellisesta oppimisesta
- b. projektityöskentelystä ja teemaopiskelusta
- c. oppiainekokonaisuuksista

Opiskelijan opetuksen kannalta on opetuksessa otettava huomioon:

- a. opetettavien aineiden tärkeysjärjestys
- b. oppimistehtävien ja opiskelijan kykytason vastaavuus
- c. oppimisen eteneminen sopivin askelin
- d. tärkeimpien asioiden toistaminen ja kertaaminen
- e. oppimisen monikanavaisuus sekä opetuksen monipuolisuus
- f. opiskelijalle sopiva kommunikointimenetelmä, asioiden selvitettyvyys
- g. opetuksen tehokkuus oppilaan motivoimiseksi
- h. vaikeitten asioiden ymmärrettävyyden selvittäminen, arvioinnin ja tavoitteiden tarkistus vastaamaan oppilaan tasovaatimusta

7. HOJKS:in seuranta erityisopetuksen osalta ja sen arviointi

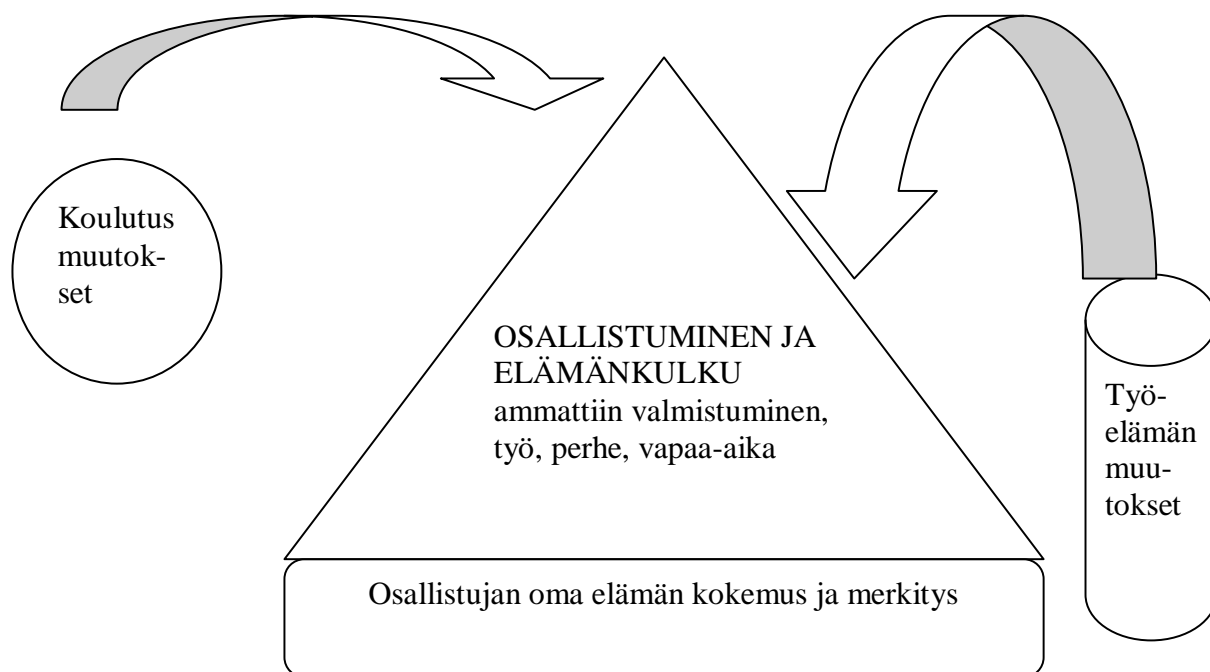
- a. Opettajien velvollisuutena on tarkistaa HOJKS:n sopivuus erityisryhmien opetettavuuteen.
- b. Tarkkailla omien opetustavoitteiden toteutumista ja opetusmateriaalien soveltuvuutta tehtyyn opetukseen.
- c. Opetusvälineiden soveltuvuutta tai käyttö opetuksessa
- d. Oppilaan omaa vapautta oppimistapahtumaan
- e. Ottaa huomioon opiskelijan ja opettajan yhteiset mielipiteet opetuksen osalta.
- f. Opiskelijan suoritusten kirjaus ja seuranta
- g. Ryhmän tapaaminen (HOJKS - palaverit, arviointikeskustelut)
- h. Hyvissä ajoin huolehtia uuden HOJKS:n laadinnasta seuraavalle vuodelle

Erityisopiskelijan opetustavoitteiden saavuttamiseen ja niiden kehittämiseen sekä tukitoimien seurantaan ja arviointiin tarvitaan asiantuntijatukiryhmä. Eri näkökohtien tueksi laaditaan erillinen muistio, johon oppimisympäristön muutokset tai uudet järjestelyt kirjataan. Kaikista käytettävistä opetusmenetelmistä, oppimateriaaleista ja opetusvälineistä on oltava merkintä. Opiskelun seurannassa ja arvioinnissa avoimesti pyritään siihen, että opiskelija itsekin arvioi omaa suoritustaan.

3.5 Opiskelijan ohjaus opintojen jälkeen

Tulevaisuudessa ammatilliseen koulutukseen osallistuu nuoria ja aikuisia, joiden koulukyky on yksilöllinen. Opettajille tämä merkitsee ryhmätilanteisiin kouluttautumista sekä tietopohjaista pedagogista tukea opetustilanteissa. Ammattiopetuksessa ja työelämään siirryttäessä saadun koulutuksen antama tiedon merkitys kasvaa.

Nuorten työelämään sisältyy tavoitteita. Kuvio 5 esittää ammatinvalinnan ja jatkokoulutuksen merkitystä nuoren työelämässä.

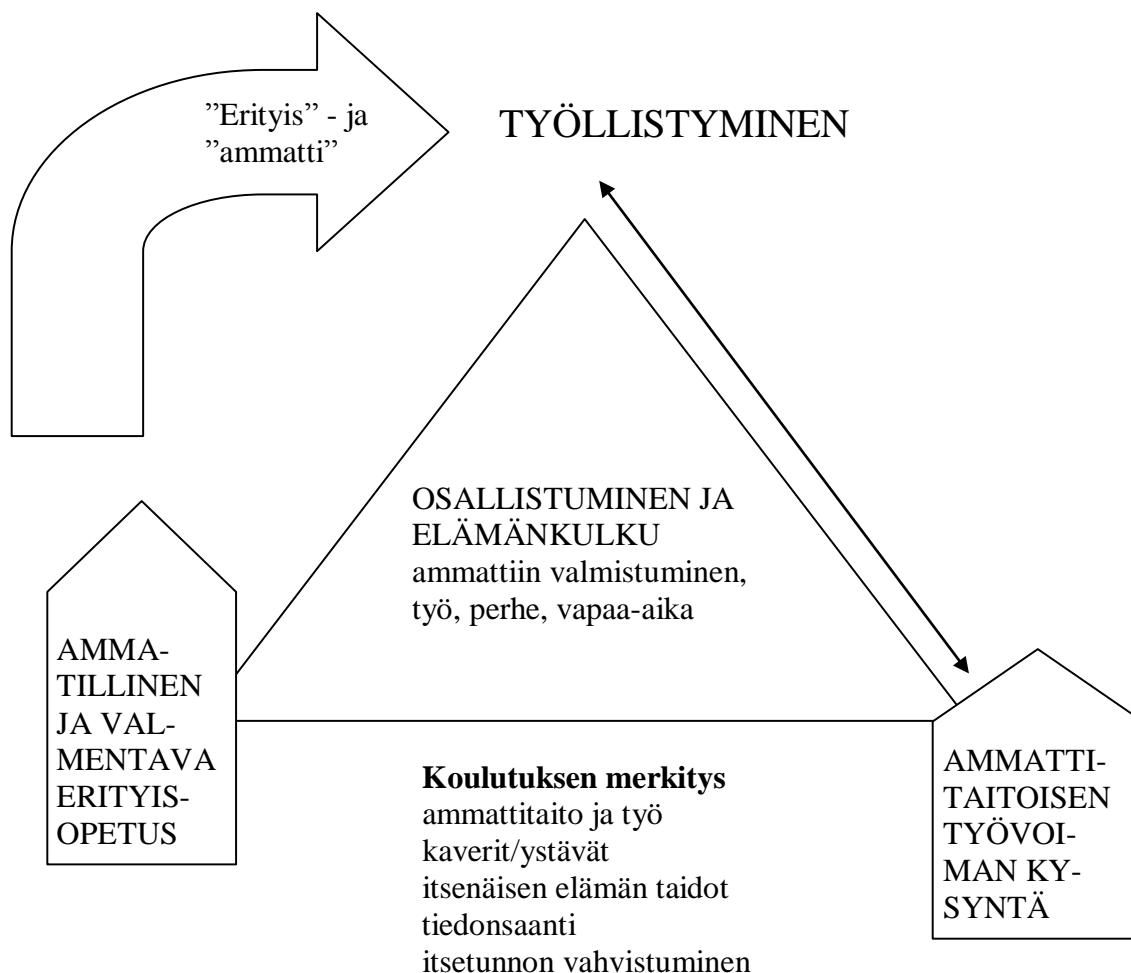

KUVIO 5. Jatkokoulutuksen vaikutus työelämään. (Näkökulmia tutkimuksiin, 1/2006, 63.) Kuvio on kirjoittajan laatima.

Ammatillisen koulutuksen jälkeisen työelämän kulkua ohjaavat jatkokoulutusmahdollisuudet. Valinnaisia ammattiin liittyviä koulutuksia on mahdollista saada. Niiden vaikutukset heijastuvat ammattipätevyyden lisääntymisenä ja työmotivaation kasvuna.

Oppimisyhteiskunnan kehittämisessä on vaarana myös opiskelijan syrjäytyminen pois työelämästä koulusta päästyään. Syrjäytymisen vaikutuksiin on monia syitä, suurimpana niistä lienee puutteellinen tai väärä koulutus sekä työn saanti. Hyvinä esimerkeinä koulutuksen jälkeen syrjäytymiseen vaikuttavia tekijöitä ovat oppilaan kotiolot tai kavereista eriytyminen.

Nykyään tavoitteellisen oppimisyhteiskunnan rakentaminen mahdollistaa koulutusta ammatillisiin opintoihin, muihin ammatillisiin jatkokoulutuksiin sekä elinikäiseen oppimiseen. Tavoitteellinen ammatillinen jatkokoulutus mahdollistaa kuulovammaiselle ammattia kehittävän ammatillisen erityisopetuksen. Yhteiskunnan kehittäjänä koulutus on usein paras vaihtoehto. Etuna lienee se, että koulutukset eri aloilla on vakinaistettu. Kuvio 6 esittää koulutuksen merkitystä työelämässä.

KUVIO 6. Erityisammattitaito työelämän tukena. (Näkökulmia tutkimuksiin, 1/2006, 63.) Kuvio on kirjoittajan laatima.

4. KUULOVIKA JA KIELELLISET VAIKEUDET

4.1 Kuulovika ja oppimisvaikeudet

Puhekommunikoinnin kehittymiselle on tärkeää, että kuuloaistin kautta välittyy riittävästi tietoa puheen kuulemiseen ja sen ymmärtämiseen. Sen tiedon perusteella oppilas voi omaksua ympäristönsä käyttämää puhekieltä kasvuun ja kehittymiseen. (Opetus 2000, 31.)

Kuulovammainen opiskelija kuulovikansa vuoksi jää paitsi näistä ulkoisista viesteistä sekä viestin sisällöistä. Kuurona hän voi vain oman näkönsä perusteella aistia liike- ja kehonkielen viestintää. Varsinaiseen puheviestintään hän ei voi osallistua. Eroavaisuus kuulevan ja kuuron välillä onkin se, että kuurous vaikuttaa kielelliseen kehitykseen, sosiaalisiin suhteisiin ja oppimismahdollisuuksiin. Äänimaailma luo ja mahdollistaa kuultujen äänien perusteella monipuolisen ja rikkaan kuvan äänten toiminnasta ja niiden merkityksestä.

Ääni voimakkuus (äänenpainetaso) ilmaistaan desibeleinä, (Määttä & Lehto & Hasan & Parkas 2000, 33.)

Arvo ilmoitetaan (dB).

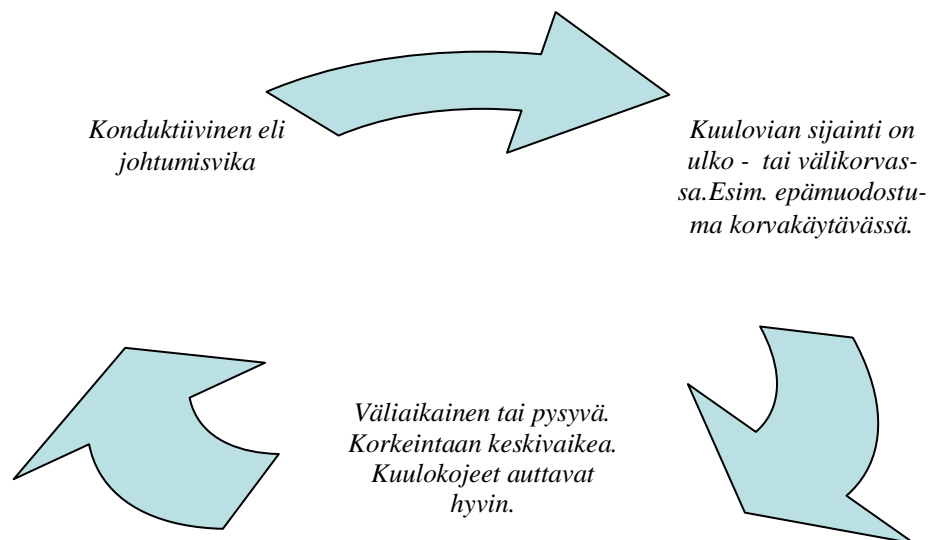
- Normaali kuulokynnys on 0-20 dB.
- Kuiskaus metrin päästä kuunneltuna on 30-35 dB.
- Tavallinen puhe on 60-65 dB.
- Huutoääni 80-90dB.
- Konserteissa kuultava ääni on 120 dB. Silloin ääni on kipukynnyksen tuntumassa.

Äänen korkeus (taajuus) ilmoitetaan herzeinä (Hz; KHz = kilohertsi eli 1000 hertziä). Tämä luku kertoo, montako kertaa sekunnissa ääniaalto värähtelee. Mitä korkeampi hertziluku on, sitä korkeampana ääni kuullaan.

Hyväkuuloinen henkilö kuulee noin 20 - 20000 Hz:n korkuiset äänet. Esimerkiksi pianon äänialue on 30 – 4000 Hz. Puheen vastaanottamisessa käytetään pääosin 250 – 4000 Hz. Kuulovikojen tutkimiseen käytetään vaikeusasteluokitusta. Sen mukaan on kuuloviat luokiteltu seuraavasti: Kuulon vaikeusaste $BEHL_{0,5-4\text{ kHz}}$ mitattu kuulokynnyksen keskiarvo paremmassa korvassa.

a. lievä	20 – 40 dB
b. keskivaikea	40 – 70 dB
c. vaikea	70 – 95 dB
d. erittäin vaikea	yli 95 db

Äänikynnyksen ollessa yli 30 dB, alkaa kuulonvajaus haitata tavallista sosiaalista kanssakäymistä, puhe etäisyys 2-3 metriä. Äänikynnyksen ollessa yli 60 dB, puhe etäisyys alle 1 metri. Äänikynnyksen ollessa yli 80 dB, ei omaa puheääntä pysty kuulemaan. Kuvio 7 kuvaa konduktiivisen kuulovian rakenteellista muodostusta.

KUVIO 7. Kuulon alenema konduktiivisen kuulovian johdosta. (Mukaillen Määttä, Lehto, Hasan & Parkas. 2000, 41.) Kuvio on kirjoittajan laatima.

Sisäkorvaistuke mahdollistaa myös korkeimpien puheäänten kuulemisen. Tuloksena on koko äänikentän puheen tunnistaminen. ”Sisäkorvaistukkeen etuna on se, että sillä voidaan auttaa erilaisten äänten ja puheäänteiden havaitsemisessa ja erottelussa, mutta puheen sisällön ymmärtämiseen tarvitaan aivojen kuulo – ja puhekeskusten toimintoja sekä harjaantumista kuulon avulla saadun tiedon käsittelyyn” (Opetus 2000, 50). Kuulon apuvälineinä käytetään kuulokojetta tai sisäkorvaistutetta. Perinteisillä kuulokojeilla ääntä vahvistamalla ei vaikeissa kuulokuvioissa voida tuottaa kuultavaksi ymmärrettävää puhetta, puhumattakaan matalista tai keskikorkeista äänistä. Kuvio 8 kuvaa sensoneutraalista kuulovammaa.

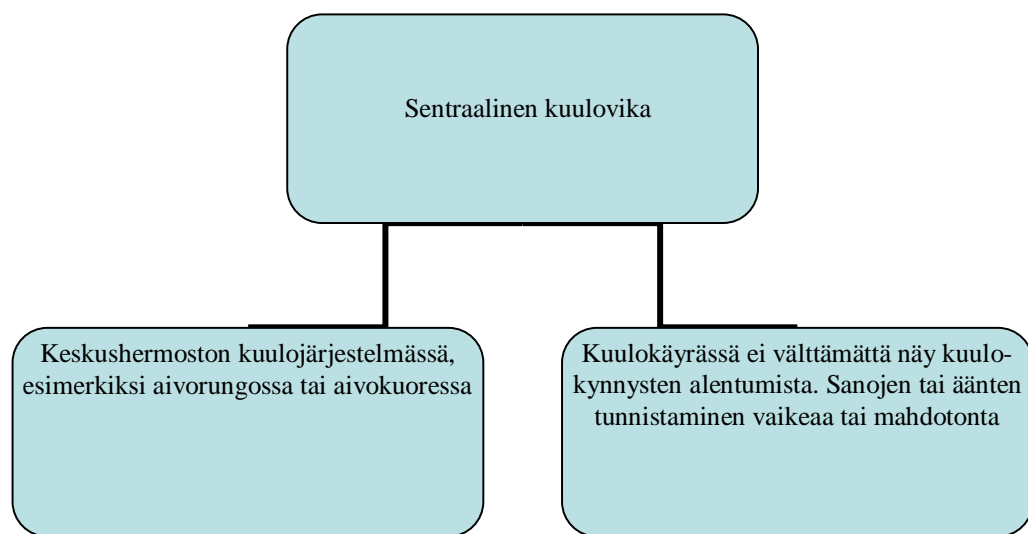

KUVIO 8. Kuulon alenema sensoneutraalisen kuulovian johdosta. (Mukaillen Määttä, Lehto, Hasan & Parkas. 2000, 41.) Kuvio on kirjoittajan laatima.

Kuulovammainen opiskelija ei pysty havaitsemaan ympäristönsä ääniviestejä. Kuulovika haittaa tätä kehitystä. Eriasteiset – ja erilaiset kuuloviat vaikeuttavat sitä eri tavoin. Kuulovammaisen opiskelijan kommunikaatiossa visuaalinen, näköön perustuva tieto on tärkeämmässä osassa kuin kuulevalla, koska näkö korvaa osan kuuloa.

- Kuulokäyrä voi olla muodoltaan tasainen, jolloin kaikki äänenkorkeudet kuullaan yhtä hyvin.
- Toisaalta se voi olla loivasti tai jyrkästi laskeva, jolloin parhaiten kuullaan matalat äänet.
- Nouseva, jolloin parhaiten kuullaan korkeat äänet.
- U-muotoinen, jolloin huonoimmin kuullaan keskikorkeat äänet (Määttä P. 2000, 56).

Kuvio 9 kuvaa sentraalista kuulovammaa.

KUVIO 9. Kuulon alenema sentraalisen kuulovian johdosta. (Mukaiillen Määttä, Lehto, Hasan & Parkas. 2000, 41.) Kuvio on kirjoittajan laatima.

Kuulon aleneman johdosta opiskelijan henkilökohtainen oppimiseen liittyvän tuen tarve on aina yksilöllistä ja ohjailtavissa kuulontutkimuksen mukaisesti.

4.2 Kuulovammaisen opetus- ja ohjaustyön reunaehdot

Opiskelijan kuulovammaisuus asettaa opetustyöhön rajoitteita. Viittomakielen avulla viitottu viesti asettaa opettajan kuin opiskelijan työkenttään rajoitteita. Opettajan on opetustyössään huomioitava opetukseen liittyvän tieto, tiedon siirtyminen opiskelijalle viittomakielen avulla. Opiskelija määrää ja järjestys pitää olla sopiva opetusta varten. Opetuksen on sovellettava yhtäläillä kuuroille opiskelijalle kuin myös läsnä oleville kuuleville opiskelijoille.

Sivullisia ääniä tai opetukseen liittyviä häiriöitä pyritään välttämään. Opettajan puhesuunta pitää olla opiskelijaan päin, että kuurokin voi aistia kehon kielen merkitystä opetusaikana. Opetusta ei voi tehdä selkään vasten kuuroa oppilasta. Opettajan opetuksen on oltava avointa ja esteetöntä opiskelijalle.

Kuulevan opiskelijan ja opettajan päällekkäistä puhetta tulee välttää. Mieluiten aina niin, että itse kukin pyytää puheenvuoroa. Hyvänä yhteisenä toimintatapana voisi olla ennen puheen alkamista opettajan antama merkki siitä, mistä päin puhe tulee. Kuulovammaiselle oppilaille kehittyy aikaa myöten huulilukemisen taito. Kirjalliset viestit kuulovammainen opiskelija voi lukea piirtoheittimeltä, mutta huulion sekä kehonkielen käyttäminen monesti selkeyttää opetustyötä.

Viittomakielen tulkin läsnäolo opetuksessa olisi suotavaa. Opetusjärjestelyyn sisältyy opetuksen viestin välittäminen kolmannelle osapuolelle. Oppilaan ja viestin välittäjän viittomakielisen tulkin sijoittelu on opetuksessa otettava huomioon. Välitön ja tarkoituksenmukainen sijainti on tarpeen.

Apuvälineitä, kuten tietokone- tai kalvoheitintä käytettäessä niiden sijaintipaikka tulee tarkistaa. Tärkeätä on, että opiskelija saa esteettömän näkyvyyden ja voi keskittyä seuraamaan opetusta. Yksilöopetuksessa näitä rajoituksia ei esiinny, opetus kohdennetaan suoraan vastaanottajalle opetustietona. Siihen ei sisälly muita sivullisia häiriötekijöitä.

Opetustilanteisiin kuuluu ajoittaiset tauot, jolloin on mahdollista kysyä, ymmärsikö opiskelijat opetuksen? Tällöin voi miettiä, olisiko apuna opetukseen lisätä ilmeitten, eleitten, huulion tai kehonkieltä. Pienet näytelmät, draamat yleensäkin havainnollistavat opetettavaa aihetta. Joskus on opetuksen havainnollistaminen suureksi avuksi.

Opetettavan asian ymmärrettävyys viittomakielen kautta luo omat toimintatapansa opetustyöhön. Haasteena on opetustavan ja henkilön ammattitaito olla viestin välittäjänä. Samaan aikaan ei voi kirjoittaa taululle ja puhua. Aina on valittava yksi opetustapa. Tästä seuraa se, että opetustyö on hitaampaa kuin normaalin kuulevan opiskelijan opetuksessa.

Ilmaisun ja eleitten tuominen opetusmaailmaan parantaa myös viestinnän monipuolisuutta kuulevienkin opetuksessa. Opetustapojen yhtenäistämällä voidaan edistää opetusta molemmissa opetusryhmissä. Haasteena onkin yksilön kyky omaksua viestin välittämisen ominaisuudet kehon kielen ja huulion avulla.

5. OPETUSJÄRJESTELYT

5.1 Ryhmässä toimiminen

Jos ryhmässä on useita kuulovammaisia, pyritään siihen, että opiskelijoita olisi enintään 10. Yleisopetuksessa kuulevien luokassa on tavoitteena ryhmäkokona 15 opiskelijaa. Ryhmässä tällöin voisi olla yksi kuulovammainen opiskelija. Opiskelijoiden ryhmäkoon kasvattamisella on suoranaiset vaikutukset opetuksen laatutasoon.

Opetustyössä opiskelijoiden määrän kasvulla on suora vaikutus kuulovammaisen opiskelijan henkilökohtaiseen opettamiseen. Suurissa opiskelijaryhmissä syntyvä liikehdintä ja hälinä vaikeuttavat opettamista ja opiskelua. Samalla se luo häiriöitä opiskelijoiden keskuuteen.

Ryhmässä toimimisen periaate on, että jokaisella opiskelijalla on paikka ryhmässä ja on ryhmän jäsenenä. Eritysasemaa ei voi antaa kuulevalle opiskelijalle. Erityisopetuksessa oleville on ensisijaisesti keskeisin paikka opetuksessa.

Oppimisympäristön tulisi olla turvallinen. Opetus ja ohjeiden antaminen aloitetaan vasta sitten, kun kaikki ovat rauhoittuneet ja hiljentyneet kuuntelemaan. Luokasta karsitaan pois kaikki turhat äänet. Aika ajoin on hyvä palauttaa mieleen luokan toimintaohjeistus. Järjestyksestä tiedottaminen muistuttaa ryhmän oikeuksista ja toimintavoista.

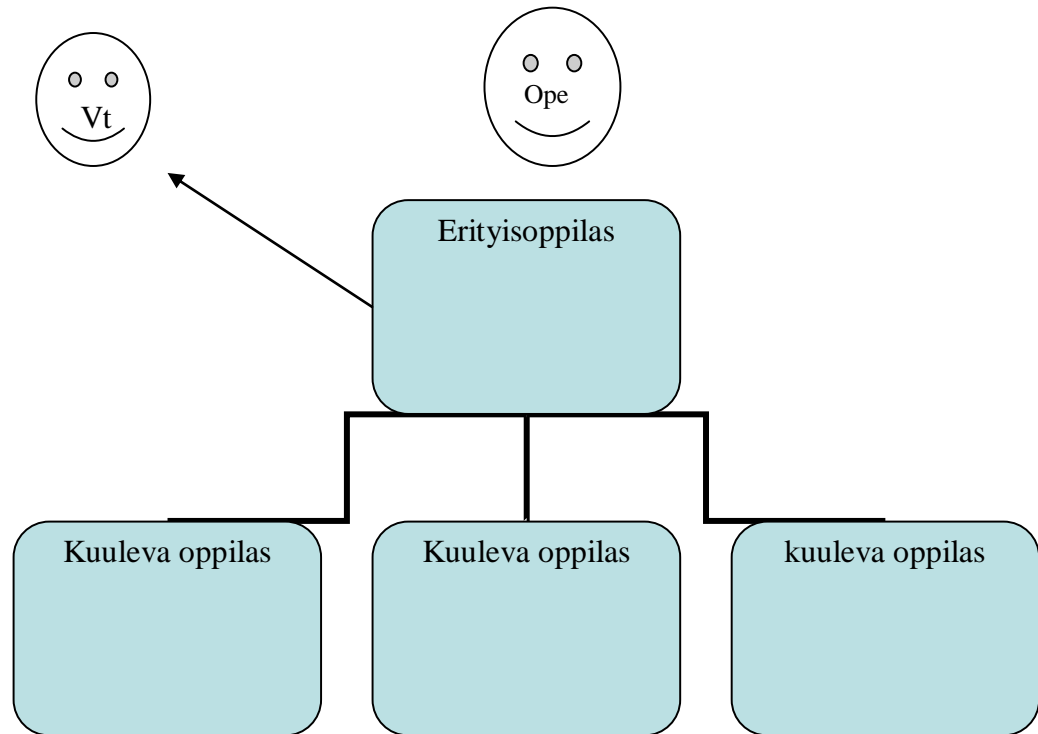
Jos oppimistilanteissa esiintyy jännitteitä ja näkemyseroja, asioista on keskusteltava. Näkemyserojen ja toimintojen vakauttamiseksi on tarvittaessa keskusteltava opettajan – opiskelijan välillä. Keskustelun tarkoituksena on kehittää luottamusta ja sinä - minä tuntemusta.

Opetusryhmissä voi esiintyä myös luottamuksen puutetta opettajaa kohtaan. Opiskelijalla voi olla omat henkilökohtaiset edut ensisijaisena syynä. Opettajan on syytä tarkkailla opiskelijoiden ja eri opiskelijaryhmien toimintaa. Syynä kielteiseen käyttäytymiseen voi olla se, että ryhmässä toimimisen velvoitteet on unohdettu kokonaan.

Ryhmätyöskentelyn etuna on se, että opettajan pitää pystyä toimimaan ryhmän johtajana ja antamaan selkeät ohjeet luokkajärjestyksestä. Omalla henkilökohtaisella autoritäärisellä toiminnallaan opettaja luo luottamuksen opiskelijoihin. Molemminpuolinen kunnioitus ja luottamus ovat perusta opetustyölle sekä rauhallisen luokkaympäristön syntymiselle.

5.2 Fyysiset järjestelyt luokassa

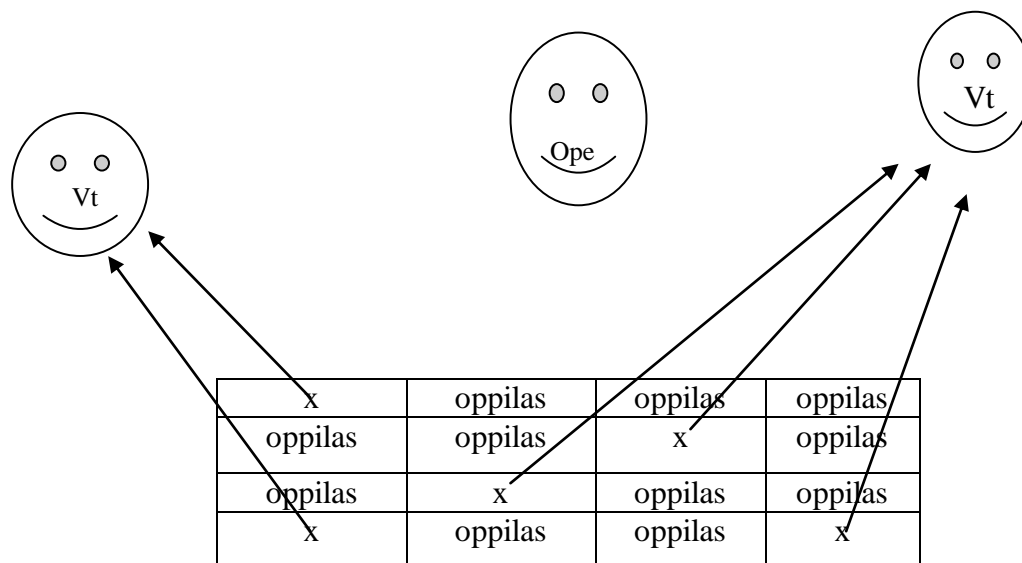
Kaavio 10 esittää erityisoppilaan paikkaa ja ryhmäkokoja luokassa. Vt = viittomakielen tulkki. Ope = opettaja.

KUVIO 10. Erityisoppilaan opiskelupaikka tuntiopetuksessa. Kuvio on kirjoittajan laatima.

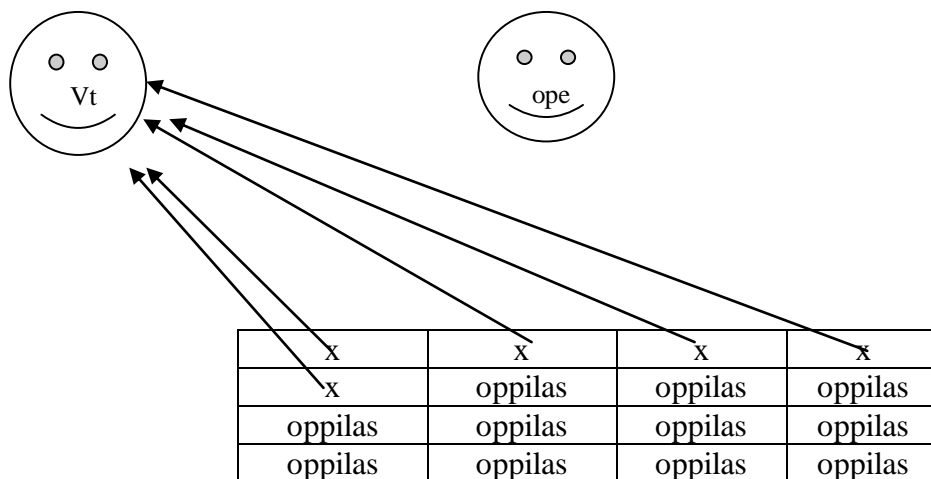
Luokkakoon rajauksen määrittää erityisopiskelijoiden määrä. Luokkakokoa voidaan kasvattaa määrällisesti, mutta samalla on tarkkailtava oppimista ja opiskelijoiden käyttäytymistä. Kuulovamman erityisoppilaan sijainti luokan edessä voi vaihdella tilanteen mukaan, mutta opiskelijan ja viittomakielisen tulkin näköyhteys on oltava selkeä. Opettajan sijainti voi vaihdella tarpeen mukaisesti, kuitenkin rajoituksena on, että kuulovammainen opiskelija säilyttää näköyhteyden opettajaan.

Yleistynyt luokkamalli kuviossa 11, merkintä X on erityisopiskelija.

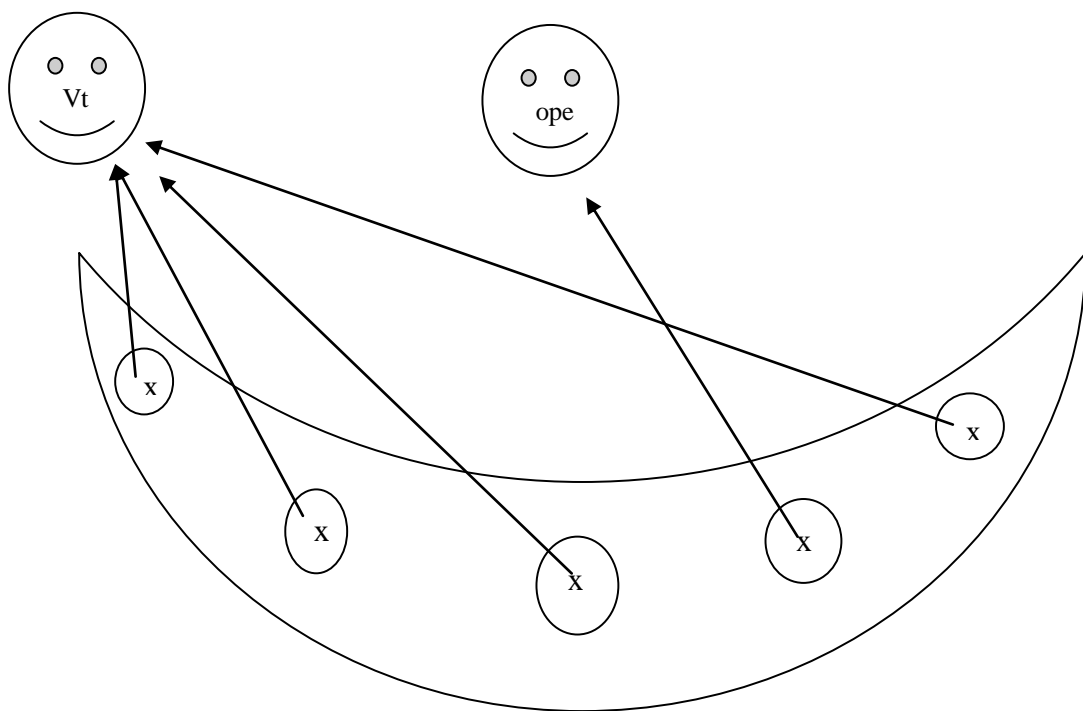
KUVIO 11. Yleisopetuksen luokkamalli. Malli ei sovellu hyvin erityisopetukseen. Kuvio on kirjoittajan laatima.

Katsesuunta viestin välittäjään muuttuu, kun kyseessä on perinteinen malli luokkajärjestyksestä. Luokkakokoa ei voi kasvattaa suuremmaksi, istumajärjestystä voi muuttaa.

KUVIO 12. Yleisopetuksen luokkamalli muutettuna istumajärjestykseltään. Kuvio on kirjoittajan laatima.

Erityisopiskelijan on helpompi seurata opetusta eturivin paikoista. Luokkakokoa voi kasvattaa muutamilla opiskelijoilla. Viittomakielisen avustajan paikan vaihto aiheuttaa opiskelijoissa istumapaikkojen uudelleenjärjestelyä. Perinteistä luokkajärjestystä haittaa rivi-istumajärjestyksen muoto. Tällöin etummaisets opiskelijat saavat opetuksessa paremmat oppimismahdollisuudet. Taempana istuvat ovat huonomassa asemassa opetuksen suhteen. Erityisopiskelijoiden istumapaikkoja ei voida siirtää. Istumapaikat ovat aina eturivissä tai toinen sivulta.

KUVIO 13. Parannettu versio luokkajärjestyksestä. Kaareva, puolikaaren muotoinen istumajärjestys. Kuvio on kirjoittajan laatima.

Opetuksessa käytettävä puolikaaren muotoinen malli, joka mahdollistaa tehokkaan opetuksen ja tasapuolisen opetuksen. Jokainen erityisopiskelija saa opetusta omalla äidinkielellään. Myös opettajan ja viittomakielisen tulkin viittominen on tehokasta katsekontaktin avoimuuden sekä näköyhteyden vuoksi. Haittapuolena on pieni luokkakoko.

6. OPETTAJAN TYÖ JA TOIMINTATAVAT

6.1 Valmistelut ennen oppituntia

Kuulovammaisen opiskelijan opettamiseen valmistautuminen vaatii opettajalta enemmän aikaa työnsuunnitteluun ja opetustyöhön kuin normaalin opetuksen antaminen kuulevalle opiskelijalle. Tunti valmistelu ja muita erityisjärjestelyjä on tehtävä sekä valmisteltava ainekohtaisesti opetukseen liittyviä kokonaisuuksia, joita tuntiopetuksessa tarvitaan.

Opettajan on selvitettävä itselleen, kuinka hän toimii luokassa ja miten hän selvittää opetettavan asian tulkin kautta kuulovammaiselle oppilaalle. Ennen tuntien alkamista on asioita kerrattava viittomakielen tulkin kanssa, jotta hänellä olisi tieto opetettavasta aiheesta tai työmenetelmästä. Varsinkin työharjoittelussa olevia on opastettava useamman kerran asian ymmärrettävyyden vuoksi.

Opettajan on osattava opetusaihe ja lisäksi mietittävä riski ja vaaratekijät työopetukseen liittyen. Opettaja opetustyössään ei voi olla varma siitä, että opetettava ymmärtäisi uusia opetettavia asioita ensimmäisen opetuksen jälkeen. Yleensä opiskelija ymmärtää osan opetettavasta aineesta ja sen jälkeen tekee siitä omat johtopäätelmänsä. Opetetun asian ymmärtämättömyyden vuoksi opiskelijalla voi olla vaikeuksia oppia uusia asioita. Oppilaalle tulee antaa aikaa miettiä opetettavaa asiaa rauhassa. Varmuutta asialle ei saa muutoin kuin testaamalla tai tekemällä kokeen aiheesta.

Opettajan ohjaus- ja opetustyön onnistumisen kannalta on tärkeää, miten opettaja suhtautuu opiskelijoihinsa ja heidän oppimisvaikeuksiinsa. Varmaa on se, että luokalla oleva kuulovammainen oppilas puolestaan asettaa henkilökohtaisia paineita opettajalle vammaisuutensa perusteella. Ensimmäistä kertaa opetustyössä olevalle opettajalle on haaste olla opetustyössä ja saada omia henkilökohtaisia kokemuksia kuuroudesta. Työopetuksessa on eri oppiaineiden kokonaisuuudet suunniteltava siten, että annetaan opiskelijalle aikaa tutustua tehtyjen kuvien kautta tulevaan työhönsä.

Kertaamalla asioita ja antamalla lähiopetusta opettaja saa varmuuden opetustavan sopivuudesta opiskelijan opetukseen. Opetuksen ohella sovitaan opetusmenetelmät, joita käytetään eri aineiden opetuksessa. Muutoksia opetustyöhön luovat kuulevat tai muut kuulovammaiset opiskelijat. Opetus – ja toiminta tapojaan kehittämällä opettaja vastaa opiskelijan opetus haasteisiin.

6.2 Vaadittavat opetus – ja ohjausjärjestelyt opetustilanteessa

Opettajan vastaa opetusjärjestelyjen toimivuudesta. Henkilökohtaisella tavallaan opettaja luo kuvan identiteetistään opettajana ja asiantuntijana. Olemalla oma itsensä sekä tuomalla opetustyöhön henkilökohtaisia, positiivisia asenteita, opettajan on helpompi olla asiantuntijan roolissa.

Toisaalta opetustilanteissa opettajan kehon viestintä voi olla hyvinkin negatiivisia. Kuulovammainen opiskelija lukee kehokieltä ja sen viestintää hyvin. Opiskelijalla on kyky omaksua näköhavaintoihin perustuvaa kehon viestiä. Näistä voi syntyä negatiivisia viestejä opiskelijalle.

Opettajan on varmistettava se, että on kaikista oppimisongelmista tietoinen. Opetustilanteessa voi syntyä ongelmatilanteita, koska vastaanottajalla voi olla kuulollisen vaikeuden lisäksi muita opiskelua haittaavia tekijöitä. Toisaalta hoivaaminen voi ahdistaa opiskelijaa. Opetettavalle voi syntyä tilanteesta ahdistus ja seurauksena voi olla kieltäytyminen opiskelusta.

Opettajan on hyvä tietää kuulovammaisuuteen liittyvien sivuvaikutuksista. Opiskelija, jolla ei ole kuuloa, hän kommunikoi suoraan näön avulla opetettavia asioita. Näön antamat impulssit ovat joko positiivisia tai negatiivisia. Positiiviset impulssit luovat hyvänmielen ja opiskelumotivaation. Vastaavasti negatiiviset aiheuttavat ärtyneisyyttä ja haluttomuutta.

Ahdistuneisuudesta aiheutuu paineita, jolloin on parasta antaa oppilaalle vapautta miettiä opiskeluasioita. Viisas opettaja varautuu aina pakkotilanteissa purkamaan pois opiskelijan ahdistuneisuutta muihin helpompiin ja miellyttävämpiin tehtäviin.

Pelon tunteen saanut opiskelija ei voi opiskella vapautuneesti eikä hänellä ole motivaatiota tulla edes oppitunneille. Pelko lietsoo pelkoa oppimisessa, jossa auttajina erityistapauksissa voi vain vaikuttaa sivulliset henkilöt. Opiskelumielialaan vaikuttaa ympäristön rauhallisuus ja valoisuus, värimaailma ja muut järjestelyt. Luokkatilan on oltava sellainen, joka ei aiheuta opiskelijalle eristyneisyyden tunnetta.

Opiskelija aistii nopeasti syntyvän paineen ja yleensä reagoi siihen omalla tavallaan. Tällöin on opettajan syytä toimia oppilaan ehdoilla ja purkaa paine pois opiskelijan erityislahjojen kautta. Opettajan on syytä tuntea oppilaan toimintatavat. Tällöin on oltava tarkkana, koska henkilökohtaisten ominaisuuksien alle voi piiloutua ärtymystä myös opiskelijan kielteisenä toimintona. Tästä seurauksen on oltava henkilökohtainen muistutus tai varoitus. Erillisten velvollisuuksien tai moitteitten antamisessa on oltava tiukka järjestys. Opiskelijan on tiedettävä tarkkaan oma käytöksensä seuraamukset.

6.3 Opetuksen tukena viittomakielen tulkki

Viittomakielisen tulkkipäätöksen kirjoittaa kuntoutusryhmän lääkäri. Kunnan sosiaali-toimi antaa opiskelijalle tulkkipäätöksen, joka antaa oikeuden tulkin käytöstä opetuksen tukena. Opiskelijalla on oikeus tulkkipalveluun tarvitsemansa opintomäärän mukaan.

Kuulovammaisen opetus vaatii opettajalta erityisosaamista. Toisaalta erityisopiskelijat asettavat varsinaiselle opetustyölle, sen järjestelyille sekä koulukäyntiavustajille omia erityisvaatimuksia. Opiskelija itse opetuksen kohteena on asettanut opinnoilleen tavoitteita. Hänellä on mielessään omat kuvitelmat, haaveet ja tavoitteet opintojensa suhteen. Jokainen erityisopiskelija on uusi ulottuvuus opetustyössä. Jokaisella opiskelijalla on oma tapa käydä koulua, oppia uusia asioita, rakentaa ammatillisesta koulunkäynnistä ja uudesta ammattinimikkeestä elämälleen tulevaisuus.

Haaveena, haasteena on tulla toimeen oppimillaan koulutiedoilla työelämässä. Kuulovammaisten erityisopetuksessa aina on läsnä viittomakielen tulkki. Heidän tehtävään on välittää opetettavaa asiaa opettajalta opiskelijalle ja opiskelijan viittomat muille läsnäolijoille, opettajalle ja opiskelijoille. Tulkkeja voi olla useita, joko yksi useammalle oppilaalle tai yksi tulkki opiskelijaa kohden. Tulkin tarve on suunniteltu HOJKS:n mukaisesti.

Viittomakielen tulkin tehtäväkuvaus:

- Tulkkaa kaiken molempiin kieliin päin, suomi-vk..vk-suomi
- Perehtyy alan sanavarastoon
- Toimii oppituntien aikana viestin välittäjänä opiskelijan ja henkilökunnan välillä
- Tarkentaa annettuja ohjeita, joita opiskelija kyselee tai ei ymmärrä
- On puolueeton ja vaitiolovelvollinen.

Ennakoiva opetus, jossa käydään läpi tulevia asioita lukuaineissa ja oppimistyössä

- Viitotun uuden asian ymmärtäminen
- Oppitunneilla, kun opettaja lukee ääneen kertomusta
- Koulun yhteisissä tapahtumissa kuten vanhempainillassa
- Retkillä, juhlissa jne.

Tulkki on mukana opiskelijaa koskevissa HOJKS keskusteluissa tulkkina. Viittomakielen käyttö on kielellisen ja viestinnällisen tiedottamisen väline. Opiskelijan menestyminen koulutyössä on keskeisesti riippuvainen molempien osapuolten yhteistyöstä. Viittomakielisen tulkin tehtävänä on olla apuna oppilaan opetustyössä. Tulkin välityksellä oppilas saa tiedon opetettavasta aineesta. Tulkki toimii opiskelijan tulkkina koko opiskelun ajan.

Tulkkipalvelua opetustehtävissä sekä henkilökohtaisten asioiden hoidossa tarjoavat eri yritykset. Viittomakielinen Osuuskunta Via on Ylä-Savossa viittomakielen tulkkausta, opetusta ja näiden palvelujen välitystä tarjoava yritys. Palvelukseen sisältyy tarpeita vastaavia konsultointi- ja koulutustilaisuuksia viittomakielen tulkkauksista.

Via viittomakielisenä Osuuskuntana palvelee monipuolisesti asiakkaitaan. Tulkkausten sekä eri asiakasryhmien palvelemiseksi ovat Via tulkit kouluttautuneet sekä perehtyneet perusosaamisen lisäksi erityisosaamista vaativiin aloihin. Kuuroille sekä kuurosokeille asiakkaille tulkkausten lisäksi laaditaan erikseen tarvittaessa opastus- ja kuvailupalvelua sekä mahdollisuuksia neuvoa nettipalvelujen käyttöä.

Kokous- ja konferenssitulkkaukseen, urheilutilaisuuksien tulkkaukseen, televisiotulkkaukseen tulkit kehittävät ammattitaitoaan säännöllisesti. Osuuskunta Vian tavoite on tuottaa laadukkaita palveluja, kehittää viittomakielialaa sekä kartuttaa henkilöstön ammattitaitoa. Viittomakielen Osuuskunta Via 2009. Viitattu mukailen 20.4.2009.

6.4 Erityisopetuksen vaativuus ja sen järjestely

Perusopetuslain mukaan opiskelijalle voidaan myöntää erityistä tukea opetukseen. Ehtona on opiskelijan lievä oppimisvaikeus ja hänelle laadittu HOJKS. Tukiopetusta annetaan yksilöllisesti matematiikassa tai vieraissa kielissä. Tämä mahdollistaa sen, että tuen saajan taidot karttuvat ikätovereidensa tasolle.

Erityisopetus vaatii erillisen opetuspäätöksen opiskelijalle. Päätös sisältää rahoituspäätöksen ja opiskelijan tarvitsemat tukitoimet. Tukitoimiin sisältyy opetusavustus ja materiaalit. Erityisopetuksesta vastaa aina oppiainekohtainen opettaja.

Tukiopetuksen ennakkoivana tehtävänä on helpottaa oppimisvaikeuksia ja ylläpitää sekä motivoida opiskelijaa opintoihin. Tukiopetuksen yhteydessä käsitellään myös opettajan havaitsemia puutteita opiskelijan tiedoissa ja taidoissa sekä käsitellään tulevia asioita.

Hyvä yhteistyö osapuolten kesken on tärkeää, koska kyseessä on erityisopetuksellisia tarpeita vaativa opiskelija ja opetustaso. Opettajan tulee ottaa selvää opiskelijan aikaisemmasta menneisyydestä ja opiskeluhistoriasta. Varsinaisesti opettajan pitää tietää, miksi erityisopetukseen on päädytty.

Erityisopetuksen tuloksellisuutta ja edistyneisyyttä seurataan ja tarkistetaan yhteispalaverissa. Keskeisinä asioina on opiskelijan oppimisen edistyminen. Opettajan erityisvelvollisuuksiin erityisopetuksessa sisältyy opetusvastuu. Kertomukset, kuten opettajan ja opiskelijan omien tuntemuksien kertominen opetuksen aikana voi auttaa erityisopiskelijaa kehittämään heikkoa itsetuntoaan.

Erityisopetuksessa opetustavalla on merkittävä vaikutus opiskelijan tuntemuksiin ja toimintatapaan. Luodakseen uutta, on vanhan tiedon ja sen prosessoinnin oltava järjestyksessä. Uuden tiedon oppimiseksi ja vastaanottamiseksi on opiskelijan oma henkilökohtainen tiedon prosessointi oltava järjestyksessä.

Usein uuden opetustilanteen syntyminen aiheuttaa viitotulle oppilaalle uuden ongelman. Opetuksessa asiakokonaisuuksien erilaisuus tarjoaa oppijalle informaatiomäärän, joka vaatii keskittyneempää huomiota aikaisemman opitun tason tehtäviin. Opiskelijan keskittyminen ja tarkkaavaisuus oppimiseen luo mahdollisuuden ratkaista monimutkaisempia tehtäviä. Vastaavasti tiedon prosessoinnilla on jatkuvuutta.

Opiskelija on saapunut kohtaan, jossa hänen on yhdistettävä uuden sekä vanhan tiedon tarkoitus. Tästä voi usein syntyä kyllästymisen tunne asian ymmärtämättömyyden vuoksi. Tämän vuoksi on tärkeää ottaa huomioon opetettavan yksilölliset edellytykset oppimistavoitteisiin nähden.

Opettajan on annettava opiskelijalle hänen kehitys - ja ikätasoa vastaavia sekä kokemus koulumaailmaa lähellä olevia tehtäviä. Tällä opettaja varmistaa viestinnällisen tiedon toimivuuden ja opetustyön erityisopetuksessa. ”Mottona opetukseen voisi olla: Kun näen, mitä kuulen, kuulen sen oikein.” (Määttä. 2000, 129.)

7. KUULOVAMMAISEN OPISKELIJAN ARVIOINTI

7.1 Numeraalisen opetuksen arvosanan perusteet.

Viittaus opetushallituksen päätökseen perusopetuksen opetuskokeilussa 2003-04 noudatettavista ohjeista 7 luku oppilaan arviointi 41 § arviointi opintojen aikana.

Koulutodistuksessa on koulukäynnistä annettu numeraaliset arvosanat. Arvioinnin tehtävänä on ohjata ja kannustaa opiskelua sekä auttaa opiskelijaa muodostamaan realistinen kuva oppimisestaan ja kehittymisestään. Opiskelijan arviointi jaetaan väli - ja päättöarviointiin opintojen aikana.

Koulutodistuksen arvosanoihin sisältyy eri aineiden ja opetusjaksojen arviointi ja arvostelu. Numeraalisilla arvosanoilla arvioidaan opiskelijan menestymistä luetussa aineessa, kokeissa sekä työssä oppimisessa. Numeraaliset arvosanat antavat arvion opetetun aineen ja käytännön teorian yhteisestä oppiarvosta.

Arviointi on jatkuvaa ja perustuu monipuolisiin näyttöihin. Arvioinnin avulla opettaja ohjaa opiskelijaa tiedostamaan omaa ajatteluaan. Arvioinnin tulee olla yksilöllistä ja totuudenmukaista, joka auttaa opiskelijaa ymmärtämään omaa oppimistaan.

Arvioinnin tulee tukea opiskelijan edistymistä, työskentelyä ja käyttäytymistä. Eri-tyisopetukseen otetun tai siirretyn opiskelijan arvioinnin perusteet määritellään tarkasti hänelle laadittavassa henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa (HOJKS).

Opiskelijalle ja hänen huoltajalleen tulee antaa etukäteen tietoa arvioinnin perusteista. Arviointipalautetta tulee antaa oppilaan edistymisestä, vahvuuksista sekä niistä oppimisen alueista, joita tulisi kehittää. Arviointipalautetta voidaan antaa välitodistuksin, henkilökohtaisin keskusteluin ja erillisissä arviointikeskusteluissa.

Työssä oppimisen arviointi on opiskelijan taitojen arviointia. Henkilökohtaisen taidon arviointi sisältää työssä oppimisen sekä opiskelijan työskentelyn arviointia. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan oma arvio omasta työstään. Lisäksi opiskelija selvittää työssään oppimisen menetelmät sekä tehdyn työn toteutuksen. Se on osa lopullista oppiaineen arviointia. Oppilaan oppimisvaikeudet otetaan huomioon myös opiskelijan arvioinnissa. Valitut arviointimenetelmät tulee selvittää opiskelijalle, jotta hän kykenee mahdollisimman hyvin osoittamaan osaamisensa.

Jos erityisopetukseen otettaessa tai siirrettäessä on päätetty, että opiskelija opiskelee yksilöllisen oppimäärän mukaan yhdessä tai useammassa oppiaineessa, arvioidaan opiskelijan suorituksia henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa määriteltyihin opiskelijan omiin tavoitteisiin perustuen. Yksilöllisten oppimäärien mukaisesti opiskelluissa oppiaineissa voidaan lisänä käyttää sanallista arviota kaikilla vuosiluokilla.

Opiskelijan HOJKS:ssa määritellään vuosiluokalta siirtymisen ja vuosiluokalle jättämisen periaatteet. Jos opiskelija ei ole suorittanut hyväksytysti jonkin oppiaineen tai aineryhmän opetussuunnitelman mukaista oppimäärää, hänen vuosiluokan suorituksensa tulee siltä osin hylätyksi.

Opiskelijalle tulee varata mahdollisuus osoittaa erillisessä kokeessa saavuttaneensa kyseisen oppiaineen vuosiluokan tavoitteet hyväksytysti. Vuosiluokan tavoitteet hyväksytysti suorittanut opiskelija siirtyy seuraavalle vuosiluokalle.

Ammatillisen koulutuksen yhtenä tehtävänä on kehittää opiskelijan edellytyksiä itsearviointiin. Sen tarkoituksena on tukea itsetuntemuksen kasvua ja kehittää opiskelutaitoja. Itsearvioinnin kautta opiskelija oppii

- tiedostamaan asetetut tavoitteet
- asettamaan opiskelulle tavoitteet
- tarkastamaan oppimisprosessiaan
- asettaa tavoitteita työskentelylleen ja yhdessä toimimiselle

7.2 Näyttöjen vastaanotto ja arviointiperusteet

Ammatillisiin kouluihin tuli ammattiosaamisen oppimiseen liittyvät näytöt vuoden 2006 lukukauden alussa. Opintoon liittyviä näyttöjä tehdään joka vuosi kolmen opiskeluvuoden aikana. Näyttöjen määrä on vähintään 4 kertaa 3 opiskeluvuoden aikana opiskelijaa kohden.

Näytöissä opiskelija perehtyy opittavaan asiakokonaisuuteen ja tekee siitä oman näytön. Näyttö on siis opiskelijan oma työnäyte jostakin yhteisesti sovitusta opiskelun osa-alueesta. Näyttöön kerätään tietoa valitusta aihealueesta, kirjataan se ylös ja kirjattusta tiedosta tehdään erillinen näyttösuunnitelma. Opettajan vastuulla on varmistaa näyttöön liittyvät asiat opiskelijalle.

Opiskelijan velvoitteena on kysyä epäkohdista ja puutteista, joista hänellä ei ole varmaa tietoa. Erityisopetuksessa viittomakielinen tulkki on tulkkata näytön perustelut opiskelijalle. Yleensä ennen näyttöjen alkamista selvitetään erillisissä palavereissa mahdolliset epäselvyydet ja muut näyttöön liittyvät vaatimukset.

Henkilökohtaisen näytön vastaanottajina ovat opiskelijan opettaja ja ulkopuolinen työelämän edustaja. Erityistapauksissa läsnä voi olla opiskelijan vanhemmat. Viittomakielen tulkki on aina paikalla työtä suoritettaessa ja tarkistuksen sekä arviointikeskustelun yhteydessä.

Näytön eri vaiheista opiskelija kokoaa itse oman arvionsa. Opiskelija saa opettajalta ohjeet itsearviointia varten sekä tarvittavat arviointilomakkeet. Näytön jälkeinen arviointitilanne alkaa kertomuksilla siitä, mikä toiminnassa onnistui hyvin ja mitä kannattaisi vielä kehittää. Opettaja huolehtii siitä, että opiskelijalla ja työpaikkaohjaajalla on yhteneväiset ohjeet arvioinnin kriteereistä.

Arviointikeskustelua käydään yhdessä opiskelija / työpaikkaohjaajan kanssa avoimessa ja kannustavassa hengessä. Opettaja ohjaa opiskelijaa sanalliseen itsearviointiin esittämällä tarkentavia kysymyksiä. Näytön arviointitilanne on jo itsessään oppimista-pahtuma, jossa on tärkeää vahvistaa opiskelijan itsetuntoa. Arviointikeskustelun päätteeksi sovitaan lopullisesta arvosanasta. Arvosana annetaan asteikolla 1-3.

”Arvosana 1 tyydyttävä, mikäli hän osoittaa joidenkin oppiaineen kriteerien edellyttämää osaamista”

”Arvosana 2 hyvä, mikäli hän osoittaa keskimäärin oppiaineen kriteereiden edellyttämää osaamista; joidenkin kriteerien saavuttamatta jäämisen voi kompensoida muiden kriteerien tason ylittäminen”

”Arvosana 3 kiitettävä, mikäli hän ylittää lähes kaikkien oppiaineen kriteereiden edellyttämän osaamisen tason ja tämän lisäksi hän osoittaa erityistä harrastuneisuutta oppiaineen aihepiiriä kohtaan. (Arja Kurki 1 arvosana + perustelut. Viitattu 28.1.2009)

Näytön laajuus vaikuttaa arvosanaan. Vaikuttavana tekijänä on näytön antama tiedollinen ja taidollinen kokonaisuus. Opiskelija näyttöä suorittaessaan tekee näytöstä omankaltaisensa version. Siis näyttö on kuvaus hänen omasta kädentyöstään ja ajatusmaailmastaan opiskelijan valitsemasta aihealueesta. Näyttö kuvaa myös sitä saavutettua ammatillista osaamista, jota opiskelija on koulun aikana saavuttanut.

Jos näytön tasovaatimus ei riitä arvostelutasoon 1, näyttö joudutaan uusimaan. Arviointitilaisuudessa keskustellaan alustavasti tarvittavista lisäharjoituksista. Lisäharjoituksilla varmistetaan näytön läpimeno. Opiskelijalle tehdään uusi aikataulu lisänäytöstä, jolloin hän voi alkaa valmistella uutta näyttöä. Näytön aihe sovitaan yhdessä oppilaan kanssa. Jos näyttö tulee hylätyksi, näytön epäonnistumisen syyt selvitetään yhteisissä arviointikeskusteluissa.

8. POHDINTA

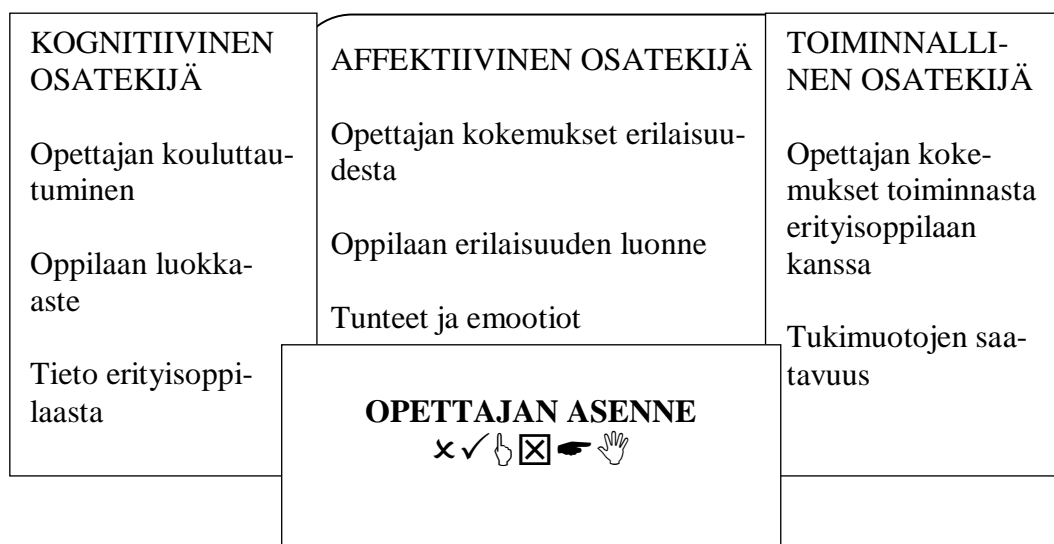
Kuulovammaisen opiskelijan opetukseen liittyy haasteita, välittämistä, tunnetiloja, erilaisuutta, kielellisiä vaikeuksia..., jne. Opetuksen yhteydessä opettajan ja opiskelijan minäkuva peilautuu viittomakielisen viestinnän välityksellä. Kuulovammainen opiskelija viestittää viittomakielellä asiaansa, jossa on läsnä ”profiili” opiskelijan valmiuksista ja nykyisestä suoritustasosta. Tämä tieto kertoo paljon opetuksen prosessoinnista sekä opiskelijan ominaisuuksista selviytyä opinnoissaan.

Opettaja tavoitteena on ohjata opiskelijaa itsenäiseksi kasvajaksi sekä asiantuntijaksi, joka kehittää itseään. Tavoite on, että erilaisten oppilaiden opettaminen ja opettajan opetustyö kehittyisi jatkuvasti. Tavoitteena olisi, että opiskelija ymmärtäisi viitotun viestin ja asialukemisen kautta oppimisen tärkeyden opetustilanteissa.

Opetustyössä ilmeillä ja kehonkielen avulla viestitään uutta tietoa kuulovammaiselle opiskelijalle. Sujuvan kommunikoinnin perusteisiin sisältyy monipuolinen vuorovaikutus ja opetusaika, jossa kuulovammaiselle opiskelijalle voidaan tarkentaa opetustapaa. Opiskelijan omaehtoista ja itsenäistä selviytymistä opiskelussa ja opintojen aikana yhdessä opiskelijan kanssa tuetaan kehittämällä ammatillisten koululaitosten opintolinjoja.

Yhteiskunnan muuttumisen seurauksena kuulovammaisten opetus on käynyt läpi eri vaiheita, joissa kaikissa on ollut hyviä ja huonoja puolia. Keskeistä aina on ollut opiskelijan kehittymisen seuranta ja opetuksen monipuolinen kehittäminen. Tuotoksena kehityksestä on aina sovellettavissa uusi tapa oppia uusia asioita viitotussa ympäristössä, jossa oppimisen mielekkyys heijastuu viestinnällisenä viittomatietona oppimisympäristössä.

Haasteellisin osa koko oppimisprosessia onkin opiskelijan ominaisuudessa omaksua tiedon merkitys sekä prosessointi. Kuvio 14 opastaa opettajaa ymmärtämään työnsä tärkeyttä erityisoppilaiden opetustilanteiden hallitsijana.

Kuvio 14. Opettajalta vaadittavaa taustatietoa opetustyöhön. (Mukaillen Moberg 2003). Kuvio on kirjoittajan laatima.

Integraation ja Inklusion toteutumisen näkymät luokanopettajaopiskelijoiden asenteiden valossa Heli Pietilä ja Krista Tarkiainen. Viitattu 30.4.2009.

Erityisopetusta varten kirjoittajan laatimia opetustyön ohjeita kuulovammaisen opettamiseen.

Puhu selkeästi, ilmaise selvästi siirtyminen asiasta toiseen

Käytä rohkeasti eleitä ja ilmeitä opetuksen vahvistamiseksi

Kirjoita taululle uudet käsitteet ja nimet

Ryhmitä asiakokonaisuudet pääosiin, muista toistaa tärkeät kohdat

Havainnollista esitystäsi, käytä apuna taulukoita, kuvia, videointia, muita mahdollisia apuvälineitä, mahdollista käytännön harjoittelu

Päätä ajoissa mahdollisista kokeista ja ilmoita niistä ajoissa

Ole oma itsesi, pidä minäkuva selkeästi tietopohjaisena. Arvostuksesi opettajana heijastuvat muille selkeämmin

Vaikeissa ongelmanratkaisutilanteissa järjestä itsellesi aikaa ja käytä avustajaa ongelmien ratkaisuisissa

Älä yritä hoitaa kaikkia ongelmia itse !

9. LÄHTEET

- Ahonen T. , Siiskonen T. , Aro T. 2001. Sanat Sekaisin Opetus 2000. Juva: WS Bookwell Oy.
- Elffors, K. 2002. Kuulovammaisten ammattikoulu 1948 - 2001. Turku: Kirjapaino Typopress Oy.
- Ikonen O. 2000. Oppimisvalmiudet ja opetus 2000. Juva: WS Bookwell Oy.
- Kerola, K. (toim.) 2001. Struktuuria opetukseen. Selkeys ja rakenteet oppimisen edistäjänä. 2001. Porvoo: WS Bookwell Oy.
- Kivirauma, J. 2008. Muuttuvat marginaalit: näkökulmia vammaistutkimukseen. Anjalankoski: SOLVER Palvelut Oy.
- Launonen, K. Korpijaakko-Huuhka, A.-M. 2002. Kommunikoinnin häiriöt, syitä, ilmenemismuotoja ja kuntoutuksen perusteita. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Lehtoranta, P. 1995. Kuuro ja huonokuuloinen nuori. Helsinki: Yliopistopaino.
- Lindberg, L. Lövgren, K. 1994. Huonokuuloinen, entäs sitten? Helsinki: Kuulonhuoltoliitto.
- Malm, A. 2000. Viittomakieliset Suomessa. Pieksämäki:RT-Print Oy.
- Määttä, P. Lehto E. Hasan M. Parkas, R. 2005. Lapsi kuulolla. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.
- Takala, M. Lehtomäki, E. 2002. Kieli, kuulo ja oppiminen, kuurojen ja huonokuuloisten lasten opetus. Tampere: Tammer - Paino Oy.
- Wallvik, B. 2001. Viitotulla tiellä. Tampere: Tammer - Paino Oy.
- Määttä, P. 2005. Lapsi kuulolla: Opas kuulovammaisen lapsen opettajille ja kasvattajille. Jyväskylä: PS - Kustannus

SÄHKÖISET LÄHTEET

STM. 2001. Kuulovammaiset. Viitattu 10.4.2009.

[Http://pre20031103.stm.fi/suomi/tao/julkaisut/omakieli/kuulo.htm](http://pre20031103.stm.fi/suomi/tao/julkaisut/omakieli/kuulo.htm)

Viittomakielialan Osuuskunta Via. Viitattu 20.4.2009. [Http://www.via-ok.net/?page_id=2](http://www.via-ok.net/?page_id=2)

Oppilasarviointi Arja Kurki 1 arvosanat + perustelut. Viitattu 28.1.2009.

[Http://www.google.fi /oppilasarviointi Arja Kurki, arvosana + perustelut.](http://www.google.fi/oppilasarviointi%20Arja%20Kurki%20arvosana%20perustelut)

Integraation ja Inklusion toteutumisen näkymät luokanopettajaopiskelijoiden asenteiden valossa. Viitattu 30.4.2009.

http://www.edu.utu.fi/laitokset/tokl/tutkimus/julkaisut/PieftilaHeli_ja_TarkiainenKrista.pdf.

SUULLISET LÄHTEET

Kuulovammainen opiskelija. Haastattelu 27.03.2008. Opettaja Nevalainen R. Ylä-Savon Ammattiopisto, puuosasto, opettajain huone.